

Perusoikeudet Suomen valtiosäännössä

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Sisältö

- I.** Keskeisiä käsitteitä ja valtiojärjestyksen perusteet
- II.** Yleisiä asioita perusoikeuksien tarkoituksesta soveltamisalasta, turvaamisesta ja edistämisestä
- III.** Perusoikeuksien rajoittaminen
- IV.** Perusoikeuksien toteutumisen valvonta
- V.** Perustuslaissa turvatut perusoikeudet

I. OSA

Keskeisiä käsitteitä ja valtiojärjestyksen perusteet

Mikä on valtiosääntö?

- Suppeassa mielessä valtiosääntö = perustuslaki
- Laajassa mielessä valtiosääntö = lainsäädäntömenettelyssä asetettujen oikeusääntöjen kokonaisuus, jotka sääntelevät valtiojärjestystä (valtion ja kansalaisen välisen suhteiden perusteita ja valtioelinten välistä tehtävänjakoa ja niiden keskinäisiä suhteita)
- Valtiosääntö nojaa vallitsevaan poliittisen ja oikeudelliseen kulttuuriin

kyse vallanjaosta ja sen kontrolloinnista

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKÖRÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Mikä on perustuslaki?

- Perustuslaeille (yleismaailmallisesti) on ominaista erityinen pysyvyys
 - Ns. korotettu lainvoima: säätäminen ja muuttaminen mahdollista vain määrättyssä, vaikeutetussa lainsäätämisyjärjestyksessä
 - Muodollisesti perustuslaki on korkeimman asteinen säännös
- Perustuslain sisällöllinen tehtävä
 - Yhteiskuntasopimus; poliittisen vallankäytön ehdot, säännöt, rajat, tavoitteet
 - Valtion oikeudellinen perusta; valtio-orgaanit, kansalaisen oikeusaseman perusteet
 - Valtion ja yhteiskunnan ohjaaminen
- Perustuslaki/valtiosääntö/constitution
 - Skandinaviassa ja Saksassa perustuslaki ja valtiosääntö erikseen, muualla constitutio (lat.) muunnokset yleensä tarkoittavat molempia

Valtiosääntö

Perustuslain 1 §

Suomi on täysivaltainen tasavalta.

Suomen valtiosääntö on vahvistettu tässä perustuslaissa. Valtiosääntö turvaa ihmisarvon loukkaamattomuuden ja yksilön vapauden ja oikeudet sekä edistää oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa.

Suomi osallistuu kansainväliseen yhteistyöhön rauhan ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi sekä yhteiskunnan kehittämiseksi. Suomi on Euroopan unionin jäsen.

Kansanvaltaisuus ja oikeusvaltioperiaate

Perustuslain 2 §

Valtiovalta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta.

Kansanvaltaan sisältyy yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen.

Julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia.

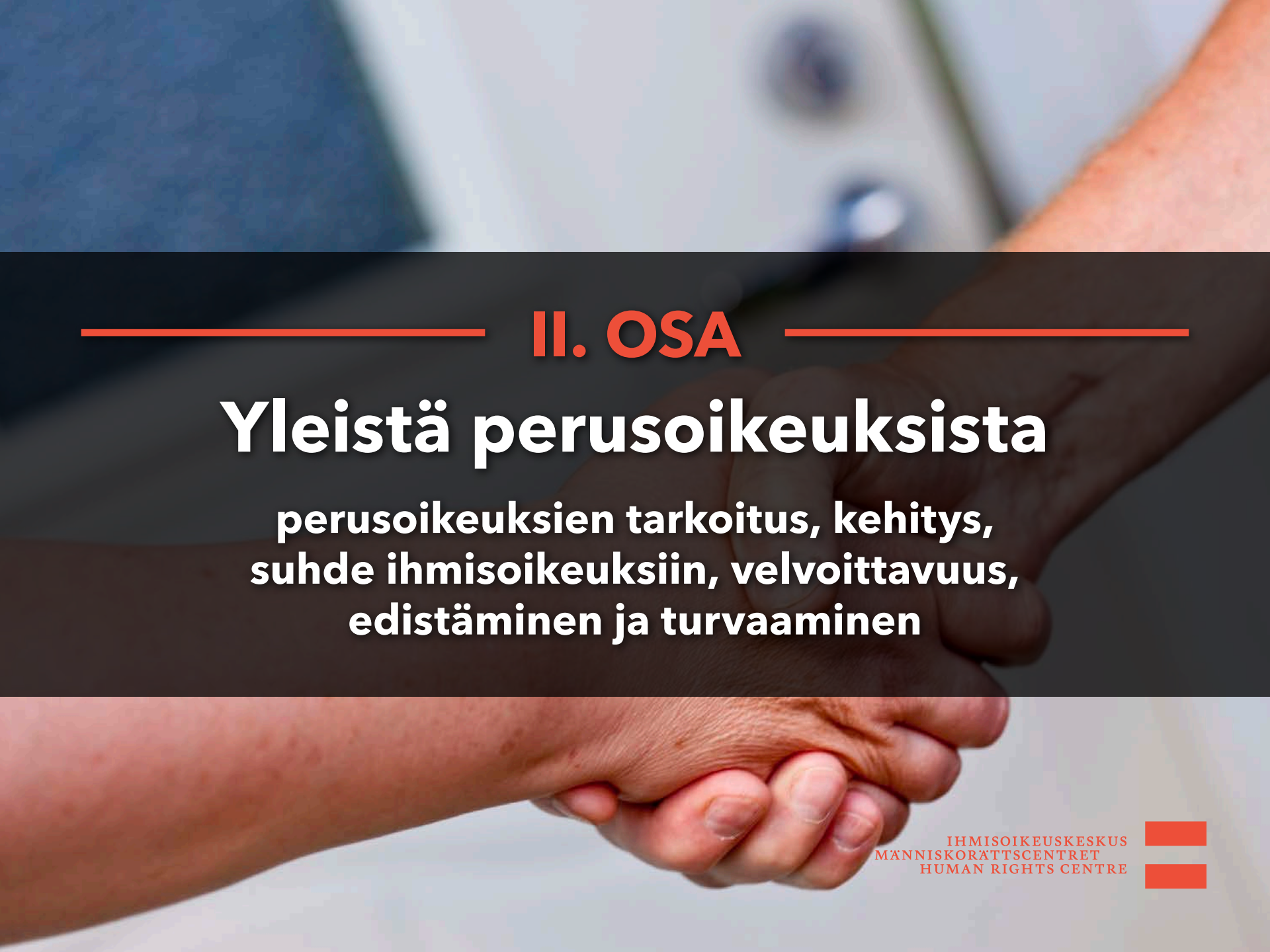
Valtiollisten tehtävien jako ja parlamentarismi

Perustuslain 3 §

Lainsäädäntövaltaa käyttää eduskunta, joka päättää myös valtiontaloudesta.

Hallitusvaltaa käyttävät tasavallan presidentti sekä valtioneuvosto, jonka jäsenten tulee nauttia eduskunnan luottamusta.

Tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet, ylimpinä tuomioistuimina korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus.

II. OSA

Yleistä perusoikeuksista

perusoikeuksien tarkoitus, kehitys,
suhde ihmisoikeuksiin, velvoittavuus,
edistäminen ja turvaaminen

Perusoikeuksien tarkoitus

- Perusoikeudet määrittelevät valtion ja yksilön välistä suhdetta
- Tarkoituksena on muun muassa
 - Turvata yksilön vapautta julkisen vallan puuttumisilta (**vapausoikeudet**)
 - Turvata sellaiset henkilöiden poliittiset myötävaikuttamismahdollisuudet, joita demokratia edellyttää (**osallistumisoikeudet**)
 - Varmistaa henkilöiden yhdenvertaiset ja tosiasialliset edellytykset käyttää oikeuksiaan toteuttamalla taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet (**hyvinvointioikeudet**)
 - Turvata yhdenvertaisuuden toteutuminen (**yhdenvertaisuusoikeudet**)

Perusoikeuksien kehitys

- Varhainen tausta: *Magna Carta* v. 1215, Pohjois-Amerikan siirtokuntien perustuslait 1700-luvun lopulla ja Ranskan vallankumouksen yhteydessä v. 1789 hyväksytty *ihmisen ja kansalaisen oikeuksien julistus*
- Perusoikeuden käsite tuli Suomeen 1870- ja 1880-luvulla oikeusoppineiden myötä
- 1906 vahvistettiin perustuslakina laki lausunto-, kokoontumis- ja yhdistysvapaudesta
- Hallitusmuodon 2 luku piti sisällään varsin kattavan luettelon kansalaisten oikeuksista
- Oikeus työhön lisättiin 1970-luvulla
- Perusoikeus-termi Suomen perustuslakiin vasta v. 1995 uudistuksessa

Perusoikeusuudistus 1995

- Suomessa toteutettiin v. 1995 perusoikeusuudistus
 - Perusoikeusjärjestelmämme tarkoituksena on vastata Suomen kansainvälisiä sopimusvelvoitteita
 - Vapausoikeudet sekä taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet koottiin yhdeksi kokonaisuudeksi
 - Perusoikeusluettelo sisältää joitain oikeuksia, joita ei ole kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa (oikeus hyvään hallintoon, muutoksenhaku- ja valitusoikeus sekä ympäristöperusoikeus, joka muotoiltu vastuuksi)

Perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien suhde

- Perusoikeudet vahvistetaan kansallisessa valtiosäännössä
- Ihmisoikeudet vahvistetaan kansainvälisissä sopimuksissa
- Sisällöllisesti kyse pitkälti samoista oikeuksista
- Ihmisoikeussopimukset eivät edellytä, että valtiot suojaisivat niiden sisältämät oikeudet nimenomaan perustuslaissa

Perusoikeuksien ryhmittelyä

- Kehitysvaiheiden mukaan:
 - Vanhimpana vapausoikeudet, esim. henkilökohtainen vapaus
 - Taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet, jotka kehittyivät varsinaisesti II maailmansodan jälkeen
 - Kollektiiviset oikeudet, kuten oikeus rauhaan ja kehitykseen, sekä kansojen itsemääräämisoikeus ja vähemmistöoikeudet ovat uusimpia

Vanhempien oikeuksien sisältöä on ehditty pohtia enemmän

- Velvoittavuuden ja täsmällisyyden mukaan:
 - Julkisen vallan aktiivisia toimenpiteitä tai passiivista pidättäytymistä vaativat oikeudet, joskaan jako ei aina selkeä
 - Subjektiiviset oikeudet, joihin yksilö voi suoraan vedota tuomioistuimissa tai viranomaisessa

Kenelle perusoikeudet luovat oikeuksia?

- Perusoikeudet luovat oikeuksia kaikille Suomen oikeudenkäyttöpiiriin kuuluville ihmisille
- Perusoikeudet ovat riippumattomia kansalaisuudesta, sukupuolesta, iästä, täysvaltaisuudesta tai muista sellaisista seikoista
- Äänioikeus ja oikeus asettua ehdolle valtiollisissa vaaleissa kuuluvat vain täysi-ikäisille kansalaisille

Keitä perusoikeudet velvoittavat?

- Perusoikeudet velvoittavat lainsäätäjää
 - Asettavat sisällöllisiä vaatimuksia jotka rajoittavat lainsäätäjän toimivaltaa
 - Luovat toimintavelvoitteita lainsäätäjälle
 - Rajaavat lainsäätäjän lainsäädäntövaltaa
- Tuomioistuinlaitosta
 - Perusoikeudet on otettava huomioon lain ja alemmanasteisten säädösten tulkinnassa
 - Perustuslain kanssa ilmeisessä ristiriidassa olevaa lakia ei saa soveltaa
- Hallintoa ja muita julkista valtaa käyttäviä
 - Valtio, kunnat (joilla samaan aikaan perustuslaissa turvattu kunnallinen itsehallinto), kuntayhtymät, Ahvenanmaan maakunta, evankelis-luterilainen kirkko: velvollisuus turvata perusoikeudet
 - PL 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia

Perusoikeuksien turvaaminen

- Perusoikeussäännöksiä on noudatettava kaikessa julkisen vallan toiminnassa: keinot voidaan valita
- Osa säännöksistä sisältää erityisiä toimeksiantoja, jotka edellyttävät aktiivista toimintaa
 - Esim. sukupuolten tasa-arvon edistämisestä on säädettävä tarkemmin lailla, jokaisen oikeutta asuntoon ja omatoimista asumista on edistettävä
- Yleinen turvaamisvelvollisuus: julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen (perustuslain 22 §)

Positiiviset toimintavelvoitteet ja perusoikeuksien edistäminen

- Lainsäätäjän positiivisten toimintavelvoitteiden täyttämisen arviointi haastavaa
 - Voi tulla esille lainsäätämisyksessä arvioitavaksi etenkin, jos lakiehdotuksella heikennetään oikeuden suojaa ilman, että samalla kompensoidaan toteutumistason heikennystä
 - Lakien tosiasialliseen toimimattomuuteen perusoikeuksien toteuttamisessa voivat kiinnittää huomiota esim. ylimmät laillisuusvalvojat ja Ihmisoikeuskeskus
- Vuonna 2012 perustetulle Ihmisoikeuskeskukselle säädettiin nimenomainen perus- ja ihmisoikeuksien edistämistehtävä
 - Perus- ja ihmisoikeuskasvatuksen- ja koulutuksen sekä tutkimuksen edistäminen, tiedotus- ja seurantatehtävät

III. OSA

Perusoikeuksien rajoittaminen

Perusoikeuksien rajoittaminen

- Kaikki perusoikeussäännökset eivät ole lähtökohtaisesti ehdottomia
- Ensin on ratkaistava kysymys siitä, onko kyse ylipäätään perusoikeussäännöksen soveltamisalan piiriin kuuluvasta asiasta
 - Esim. kotirauhan suojan ydinalue on henkilön asunto, mutta myös asuntovaunu tai hotellihuone voivat kuulut suojan piiriin
- Perusoikeuksien käyttämistä voivat rajoittaa
 - Toiset perusoikeudet: perusoikeuksien **ristiriitatilanteet** (kollisio) ratkaistaan **punninnalla** lainsäädäntö tai -soveltamistilanteessa
 - Painavat yhteiskunnalliset intressit, esim. turvallisuus

Perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset

- Lailla säätämisen vaatimus
 - Täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimus
 - Hyväksyttävyyysvaatimus
 - Ydinalueen koskemattomuuden vaatimus
 - Suhteellisuusvaatimus
 - Oikeusturvavaatimus
 - Ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisen vaatimus
- Perustuvat eduskunnan perustuslakivaliokunnan käytäntöön ja oikeustieteeseen
 - Vaatimusten tulee täytyä samanaikaisesti
 - Jos kaikki vaatimukset täyttyvät, voidaan laki säätää tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä

Ns. ehdottomat kiellot

- Osa perusoikeuksista kirjoitettu ehdottomaan muotoon
 1. Syrjintäkielto: ei voida asettaa eri asemaan **ilman hyväksyttävää perustetta**
 2. Kuolemanrangaistuksen, kidutuksen ja muun ihmisarvoa loukkaavan kohtelun kiello
 3. Henkilökohtainen koskemattomuus, mielivaltaisen vapauden riiston kiello **ilman laissa säädettyä perustetta**
 4. Taannehtiva rikoslaki ja muut rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen sisältämät kiellot
 5. Suomen kansalaisen maahan saapuminen, luovuttaminen toiseen valtioon vastoin tämän tahtoa
 6. Ulkomaalaisen karkottaminen, luovuttaminen tai siirto jos häntä uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu
 7. Kielto erottaa ketään työstä **ilman laissa säädettyä perustetta**

Tilapäinen poikkeaminen perusoikeuksista poikkeusoloissa

- Poikkeusoloissa voidaan tehdä tavallisella lailla sellaisia tilapäisiä poikkeuksia, joita normaalioloissa voidaan tehdä vain perustuslainsäätämisyksessä

Poikkeusolot = Suomeen kohdistuvan aseellinen hyökkäys tai

- siihen lain mukaan rinnastettavat kansakuntaa uhkaavat vakavat, laissa säädetty poikkeusolot
- Poikkeuksien tulee olla
 - välttämättömiä
 - tilapäisiä
 - Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden mukaisia

IV. OSA

Perusoikeuksien toteutumisen valvonta

Ennakovalvonta

- Lainsäädäntövalmistelussa perusoikeudet otettava huomioon
- Valtioneuvoston oikeuskanslerille toimitetaan etukäteen tarkistettavaksi valtioneuvoston istuntojen asiakirjat, kuten hallituksen esitykset
- **Varsinainen ennakovalvonta** on eduskunnan perustuslakivaliokunnan (PeV) tehtävä

Perustuslakivaliokunta

Perustuslakivaliokunta antaa lausuntonsa sen käsittelyyn tulevien

- lakiehdotusten ja muiden asioiden perustuslainmukaisuudesta sekä suhteesta kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin

- esim. lausunto PeVL 21/2016 vp sivistysvaliokunnalle koskien mm. varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja

Se myös valmistelee perustuslakia ja sen kanssa läheisessä

- yhteydessä olevaa lainsäädäntöä, jolloin valiokunta antaa asiasta mietinnön.

- esim. mietintö PeVM 14/2014 vp koskien vaalipiirijakoa

Jälkivalvonta

Tuomioistuimen on annettava etusija perustuslain säännökselle, jos käsiteltävänä olevassa asiassa lain säännöksen soveltaminen olisi ilmeisessä ristiriidassa perustuslain säännöksen kanssa (PL 106 §)

Jos asetuksen tai muun lakia alemmanasteisen säädöksen säännös on ristiriidassa perustuslain tai muun lain kanssa, sitä ei saa soveltaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa (PL 107 §)

Perusoikeudet viranomaistoiminnan valvonnassa

- Ylimmät laillisuusvalvojat, eduskunnan oikeusasiamies ja valtioneuvoston oikeuskansleri, valvovat tehtäväänsä hoitaessaan perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista
 - Arviointia sisältyy esim. kanteluratkaisuihin ja tarkastuspöytäkirjoihin
 - Oikeusasiamiehen vuosikertomukseen sisältyy erillinen jakso perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta
 - Toimivalta ulottuu myös yksityisiin tahoihin niiden hoitaessa julkista tehtävää

A group of children are sitting at a long white table in a school cafeteria, eating and looking towards the camera. The background shows large windows and a blue pillar.

V. OSA

Perustuslaissa turvatut perusoikeudet

6 §

Yhdenvertaisuus

- Ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä.

Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri

- asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän

- tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään yhteiskunnallisessa

- toiminnassa sekä työelämässä, erityisesti palkkauksesta ja muista palvelussuhteen ehdoista määrättäessä, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään.

7 §

Oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen

- Jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen.
- Ketään ei saa tuomita kuolemaan, kiduttaa eikä muutoinkaan kohdella ihmisarvoa loukkaavasti.

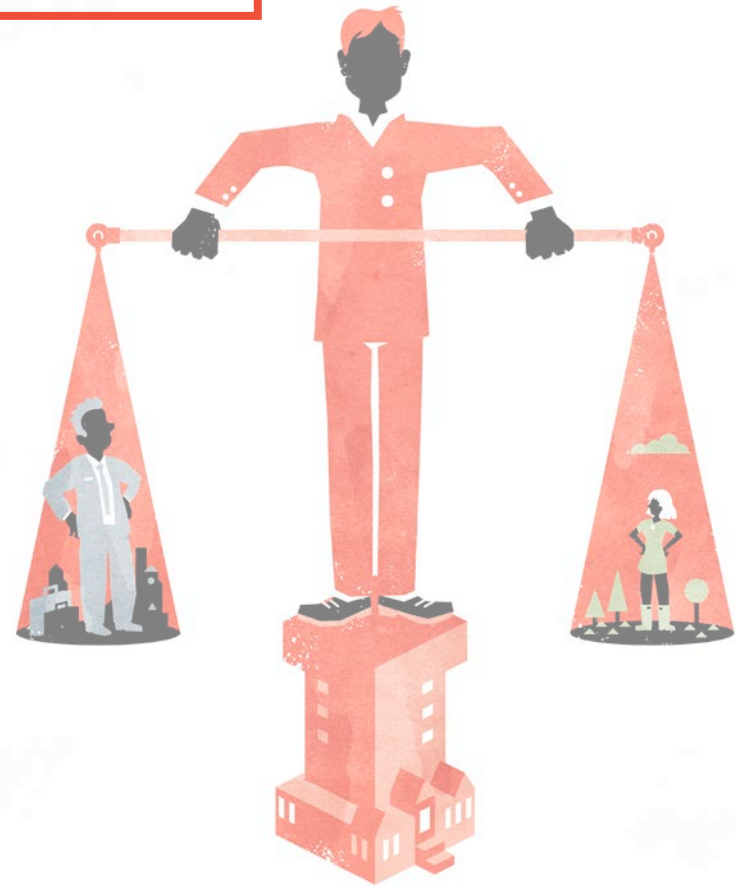
Henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Rangaistuksen, joka sisältää vapaudenmenetyksen, määrää tuomioistuin. Muun vapaudenmenetyksen laillisuus voidaan saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi. Vapautensa menettäneen oikeudet turvataan lailla.

8 §

Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate

Ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei tekohetkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi. Rikoksesta ei saa tuomita ankarampaa rangaistusta kuin tekohetkellä on laissa säädetty.

9§

Liikkumisvapaus

- Suomen kansalaisella ja maassa laillisesti oleskelevalla ulkomaalaisella on vapaus liikkua maassa ja valita asuinpaikkansa. Jokaisella on oikeus lähteä maasta. Tätä oikeutta voidaan rajoittaa
- oikeudenkäynnin, rangaistuksen tai maanpuolustusvelvollisuuden täyttämisen turvaamiseksi.
- Suomen kansalaista ei saa estää saapumasta maahan, karkottaa maasta eikä vastoin tahtoaan luovuttaa tai siirtää toiseen maahan. Lailla voidaan kuitenkin säätää luovutuksesta eräissä tilanteissa
- Ulkomaalaisen oikeudesta tulla Suomeen ja oleskella maassa säädetään lailla. Ulkomaalaista ei saa karkottaa, luovuttaa tai palauttaa, jos häntä tämän vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu.

10 § Yksityiselämän suoja

- Jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla.
- Kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton.

Lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Lailla voidaan säätää lisäksi välttämättömistä

- rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä ja turvallisuustarkastuksessa sekä vapaudenmenetyksen aikana.

11 §

Uskonnon ja omantunnon vapaus

Varusmiehet voivat jatkossa jättää kirkolliset tilaisuudet väliin

KOTIMAA 11.1.2014 7:22

Lasse Kerkelä HELSINGIN SANOMAT

Minna Pölkki HELSINGIN SANOMAT

PENTTI VÄNSKÄ

Vajaa kuukausi sitten varusmiespalveluksensa päättänyt Tomi Voutilainen ei kokenut armeijan uskonnollisia tilaisuuksia pakkona vaan osana Puolustusvoimien perintettä.

Varusmiehet saavat tulevaisuudessa päättää itse, osallistuvatko he kirkollisiin tilaisuuksiin ja kirkolliseen opetukseen armeijassa.

Nykyisin vain kirkkoon kuulumattomat varusmiehet voivat Pääesikunnan ohjeistuksen mukaan jättää halutessaan osallistumatta jumalanpalveluksiin, maastohartauksiin ja muihin kirkollisiin tilaisuuksiin.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies **Jussi Pajuoja** linjaa tuoreessa ratkaisussaan, että myös kirkkoon kuuluvien varusmiesten pitää voida päättää asiasta itse.

Fakta

Varusmies voi valita sotilasvalan tai -vakuutuksen

- Jokaisella on uskonnon ja omantunnon vapaus.

- Uskonnon ja omantunnon vapauteen sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan.
- Kukaan ei ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen.

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Helsingin Sanomat 11.1.2014

12§

Sananvapaus ja julkisuus

Jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Lailla voidaan säätää kuvaohjelmia koskevia lasten suojelemiseksi välttämättömiä rajoituksia.

Viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta.

13 §

Kokoontumis- ja yhdistymisvapaus

- Jokaisella on oikeus lupaa hankkimatta järjestää kokouksia ja mielenosoituksia sekä osallistua niihin.
- Jokaisella on yhdistymisvapaus. Yhdistymisvapauteen sisältyy oikeus ilman lupaa perustaa yhdistys, kuulua tai olla kuulumatta
- yhdistykseen ja osallistua yhdistyksen toimintaan. Samoin on turvattu ammatillinen yhdistymisvapaus ja vapaus järjestäytyä muiden etujen valvomiseksi.
- Tarkempia säännöksiä kokoontumisvapauden ja yhdistymisvapauden käyttämisestä annetaan lailla.

14 §

Vaali- ja osallistumisoikeudet

Jokaisella Suomen kansalaisella, joka on täyttänyt 18 vuotta, on oikeus äänestää valtiollisissa vaaleissa ja kansanäänestyksessä.

- Vaalikelpoisuudesta valtiollisissa vaaleissa on voimassa, mitä siitä erikseen säädetään tässä perustuslaissa.

Jokaisella Suomen kansalaisella ja maassa asuvalla muulla Euroopan unionin kansalaisella, joka on täyttänyt 18 vuotta, on oikeus äänestää Euroopan parlamentin vaaleissa sen mukaan kuin lailla säädetään.

- Jokaisella Suomen kansalaisella ja maassa vakinaisesti asuvalla ulkomaalaisella, joka on täyttänyt 18 vuotta, on oikeus äänestää kunnallisvaaleissa ja kunnallisessa kansanäänestyksessä sen mukaan kuin lailla säädetään. Oikeudesta muutoin osallistua kuntien hallintoon säädetään lailla.

Julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon.

15 § Omaisuuden suoja

- Jokaisen omaisuus on turvattu.
- Omaisuuden pakkolunastuksesta yleiseen tarpeeseen täyttä korvausta vastaan säädetään lailla.

16 §

Sivistykselliset oikeudet

- Jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Oppivelvollisuudesta säädetään lailla.
- Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä.
- Tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu.

17 §

Oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin

- Suomen kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi.

Jokaisen oikeus käyttää tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa asiassaan omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia, sekä saada

- toimituskirjansa tällä kielellä turvataan lailla. Julkisen vallan on huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan.

Saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamelaisten

- oikeudesta käyttää saamen kieltä viranomaisessa säädetään lailla. Viittomakieltä käyttävien sekä vammaisuuden vuoksi tulkitsemis- ja käännösapua tarvitsevien oikeudet turvataan lailla.

18 §

Oikeus työhön ja elinkeinovapaus

- Jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Julkisen vallan on huolehdittava työvoiman suojelusta.
- Julkisen vallan on edistettävä työllisyyttä ja pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus työhön. Oikeudesta työllistävään koulutukseen säädetään lailla.
- Ketään ei saa ilman lakiin perustuvaa syytä erottaa työstä

19§

Oikeus sosiaaliturvaan

- Jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon.
- Lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella.
- Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Julkisen vallan on myös tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.
- Julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä.

20 § Vastuu ympäristöstä

- Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille.
- Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.

21§ Oikeusturva

Jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa

- tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu

- päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Hyödyllisiä lähteitä ja linkkejä

- Suomen perustuslaki
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L10P107>
- Perustuslakivaliokunta
<https://www.eduskunta.fi/FI/lakiensaataminen/valiokunnat/perustuslakivaliokunta/Sivut/default.aspx>
- Eduskunnan oikeusasiamies
<http://www.oikeusasiamies.fi/Resource.phx/ea/index.htx>
- Valtioneuvoston oikeuskansleri
<http://www.oikeuskansleri.fi/fi/>
- Lainkirjoittajan opas, Finlex
<http://lainkirjoittaja.finlex.fi/>

**IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE**

Ihmisoikeuskeskus / Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia

FI-00102 Eduskunta-Helsinki

Puh.: 09-4321

www.ihmisoikeuskeskus.fi

ihmisoikeuskeskus@eduskunta.fi

www.facebook.com/Ihmisoikeuskeskus